

EROS I PERŁA W JEZYDZKIEJ KOSMOGONII

Znaczenie wątku Miłości i pierwotnego Jedna, jego paralele i geneza.

Jezydzi są wyznawcami jednej z najmniej znanych religii Mezopotamii będącej źródłem żywych sporów badaczy, którzy widzą w niej czy to pozostałość mitraizmu, zoroastryzmu, relikw gnostycyzmu, tudzież starożytną wersję satanizmu, bądź kurdyjską herezję muzułmańską. Udokumentowane początki jej kodyfikacji wiążą się z postacią 'Adī ibn Musāfira, XII-wiecznego mistyka, który osiadł w górach Kurdystanu zamieszkiwanych przez miejscowe plemiona i stworzył tam religijną wspólnotę skupioną wokół kultu słońca oraz Anioła Pawia (kurd. *Melekê Tawus*). Także tożsamość etniczna Jezydów – to, czy są Kurdami, czy osobnym narodem – stanowi obecnie źródło licznych dyskusji zarówno w środowisku naukowym, jak i wśród samych Jezydów.

Ze względu na obowiązujący Jezydów zakaz posługiwania się pismem, ich myśl metafizyczna jeszcze do niedawna należała wyłącznie do tradycji oralnej. Największe jej zabytki, posiadające duży walor filozoficzny poetyckie opisy stworzenia świata, przetrwały w przekazywanych z pokolenia na pokolenie hymnach religijnych, których pierwsze wydania krytyczne zaczęto publikować dopiero w XX w.

Celem planowanych badań jest

1. sporządzenie opisu jezydzkiej kosmogonii ze szczególnym uwzględnieniem występujących w niej kluczowych motywów Miłości i Perły,
2. przedstawienie ich filozoficznej interpretacji,
3. wskazanie potencjalnych źródeł ich pochodzenia dzięki analizie porównawczej pod względem występowania podobieństw do kosmogonii antycznych, późnoantycznych oraz opisów miłości w średniowiecznej muzułmańskiej literaturze sufickiej.

Uderza zwłaszcza zbieżność między kosmogonią jezydzką a kosmogoniami greckimi, szczególnie w odniesieniu do wątku Miłości i Perły. Podobieństwo to wymaga dalszych szczegółowych badań. Ma to doniosłe znaczenie z kilku powodów:

1. Podjęte badania, dzięki stworzeniu opisu fragmentu jezydzkiej metafizyki oraz określeniu poziomu zachodzącego podobieństwa pozwolą na sformułowanie hipotezy o możliwości pochodzenia tych dwóch motywów w kosmogonii jezydzkiej. Ze względu na położenie zamieszkiwanych terenów, Jezydzi zajmują ważne miejsce na styku oddziaływania kultury greckiej oraz irańskiej, które z kolei w znacznym stopniu wpłynęły na filozoficzne i mistyczne nurty islamu, w których dorastał kodyfikator jezydzkiej religii – Szejjch Adī. Podjęte badania pozwolą więc odpowiedzieć na pytanie z zakresu historii filozofii – czy wątek Perły i Miłości mógł pochodzić od niego, czy raczej obecny był wśród Jezydów wcześniej, a jeśli tak, to czy jest oryginalnym wątkiem jezydzkim, czy może napłynął ze Wschodu pod wpływem zoroastryzmu i tradycji wedyjskiej a następnie został przekazany na Zachód, czy może raczej pochodzi z Zachodu i ukształtował się pod wpływem idei platońsko-orficko-gnostyckich.

2. Wątek Miłości, jej rozumienia w tzw. społeczeństwach tradycyjnych oraz jego kształtowanie się pod wpływem koncepcji filozoficznych, to niezwykle istotne zagadnienia również ze względu na przemiany systemu wartości zachodzące dziś na Bliskim Wschodzie. Jest on dziś szeroko podejmowany we współczesnej kulturze Kurdów, którzy uważają się za spadkobierców i kontynuatorów wielu jezydzkich tradycji. Dlatego jego badanie przyczyni się również do lepszego poznania tradycyjnej i współczesnej kultury Kurdystanu, zwł. w jej wymiarze etycznym, oraz jej związków z dawnymi ośrodkami filozoficznymi i kulturotwórczymi.

3. Z uwagi na dokonujące się obecnie ludobójstwo syryjskich i irackich Jezydów przez tzw. „ISIS” oraz na współczesną gwałtowną modernizację, zmianie ulega organizacja i samoświadomość ich społeczności. Nieobojętym pozostaje więc fakt, że badania te przyczynią się także do lepszego poznania i uratowania od zapomnienia i zniekształcenia zagrożonego fragmentu cennego dziedzictwa bliskowschodniej metafizyki.

Oprócz filozoficznej analizy tekstów zostaną przeprowadzone badania terenowe wśród Jezydów Iraku, Turcji i Zakaukazia mające na celu zebranie oraz konsultację różnych wersji kosmogonicznych hymnów. Rezultat badań będzie przedstawiony w formie przekładu wybranych hymnów z komentarzem oraz przygotowywania do publikacji książki obejmującej zagadnienia całości badań oraz ich wyniki. Efektem projektu będzie również poszerzenie współpracy z Pracownią Studiów Kurdyjskich Zakładu Iranistyki Instytutu Orientalistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademią Jezydzkiej Teologii i Centrum Badań Jezydzkich w Tbilisi, jezydzkim Centrum Kultury w Duhok, Mardin Artuklu Üniversitesi i Georg-August-Universität w Getyndze.